

POSTANOWIENIE

Dnia 4 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący)

SSN Przemysław Kalinowski

SSN Włodzimierz Wróbel (sprawozdawca)

Protokolant Anna Kowal

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga,

w sprawie B. W., Ł. Z., J. Z.

skazanych z art. 258 § 1 k.k., art. 253 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 8 września 2010 r. i innych,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 4 lipca 2017 r.,

kasacji, wniesionych przez obrońców skazanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 3 marca 2016 r., sygn. akt II AKa (...)

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 13 listopada 2013 r., sygn. akt III K (...),

1) oddała wszystkie kasacje jako oczywiście bezzasadne, obciążając skazanych kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego, w częściach na nich przypadających;

2) zasądza na rzecz adw. P. G., Kancelaria Adwokacka w K., kwotę 1476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych w tym 23% VAT, tytułem zwrotu kosztów za pomoc prawną udzieloną z urzędu skazanemu B. W., w postaci wniesienia kasacji i obrony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 13 listopada 2013 r. (sygn. akt III K (...)):

1) B. W. został uznany winnym czynów z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. oraz z art. 253 k.k. (w wersji obowiązującej przed 7 września 2010 r.) w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k. polegających na tym, że „ w okresie od nieustalonego dnia lutego 2005 r. do dnia 24 sierpnia 2005 r. w kraju oraz w prowincji Foggia na terenie Republiki Włoskiej, działając w ramach zorganizowanej i kierowanej przez Ł. Z. grupy przestępczej, zakładającej podział ról, zadań i uzyskiwanych korzyści, w skład której wchodził nadto J. Z., J. M., B. B., K. G., A. M., T. D., R. W., inna ustalona osoba, co do której wydano postanowienie o częściowym umorzeniu śledztwa wobec śmierci podejrzanego, mającej na celu popełnianie przestępstw polegających na wyłudzeniach, handlu ludźmi i czerpaniu z tego tytułu korzyści majątkowych, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, uprawiał handel ludźmi poprzez wprowadzanie w błąd pokrzywdzonych co do warunków oferowanej płacy i pracy, następnie werbował i transportował pokrzywdzonych na teren Republiki Włoskiej, gdzie przekazywał ich ustalonym osobom celem dalszego przetrzymywania i świadczenia pracy przymusowej, przy czym z procederu tego uczynił sobie stałe źródło dochodu, doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia pieniędzmi w postaci opłat za transport do Włoch i umożliwienie podjęcia tam pracy szeregu pokrzywdzonych”, za które wymierzono mu karę łączną 5 lat pozbawienia wolności i 130 stawek dziennych grzywny każda po 25 zł.

2) Ł. Z. został uznany winnym czynów z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 271 § 1 k.k., z art. 310 § 2 k.k., z art. 270 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k., z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k. oraz z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k., z art. 310 § 2 k.k. oraz z art. 253 k.k. (w wersji obowiązującej przed 7 września 2010 r.) w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k. polegających na tym, że „ w okresie od nieustalonego dnia lutego 2005 r. do dnia 28 października 2005 r. w kraju oraz w prowincji Foggia na terenie Republiki Włoskiej, działając w ramach zorganizowanej

i kierowanej przez siebie grupy przestępczej, zakładającej podział ról, zadań i uzyskiwanych korzyści, w skład której w tamtym okresie wchodził J. Z., J. M., B. W., R. W., B. B., K. G., A. M., T. D., oraz inna ustalona osoba, co do której wydano postanowienie o częściowym umorzeniu śledztwa wobec śmierci podejrzanego, mającej na celu popełnianie przestępstw polegających na wyłudzeniach, handlu ludźmi i czerpaniu z tego tytułu korzyści majątkowych, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, uprawiał handel ludźmi poprzez wprowadzanie w błąd pokrzywdzonych co do warunków oferowanej płacy i pracy, następnie werbował i transportował pokrzywdzonych na teren Republiki Włoskiej, gdzie przekazywał ich ustalonym osobom celem dalszego przetrzymywania i świadczenia pracy przymusowej, przy czym z procederu tego uczynił sobie stałe źródło dochodu, doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia pieniędzmi w postaci opłat za transport do Włoch i umożliwienie podjęcia tam pracy szeregu pokrzywdzonych.”, za które wymierzono mu karę łączną 8 lat pozbawienia wolności oraz 300 stawek dziennych grzywny każda po 50 zł.

3) J. Z. została uznana winną czynów z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k., z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k., art. 253 k.k. (w wersji obowiązującej przed 7 września 2010 r.) w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w warunkach art. 91 k.k. polegających na tym, że „w okresie od nieustalonego dnia lutego 2005 r. do dnia 28 października 2005 r. w kraju oraz w prowincji Foggia na terenie Republiki Włoskiej, działając w ramach grupy przestępczej zorganizowanej i kierowanej przez Ł. Z., zakładającej podział ról, zadań i uzyskiwanych korzyści, w skład której wchodził nadto J. M., B. W., R. W., B. B., K. G., A. M., T. D., oraz inna ustalona osoba, co do której wydano postanowienie o częściowym umorzeniu śledztwa wobec śmierci podejrzanego, mającej na celu popełnianie przestępstw polegających na wyłudzeniach, handlu ludźmi i czerpaniu z tego tytułu korzyści majątkowych, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, uprawiała handel ludźmi poprzez wprowadzanie pokrzywdzonych w błąd co do warunków oferowanej płacy i pracy, następnie werbowała i transportowała pokrzywdzonych na teren Republiki Włoskiej, gdzie przekazywał ich ustalonym osobom celem dalszego przetrzymywania i świadczenia

pracy przymusowej, przy czym z procederu tego uczyniła sobie stałe źródło dochodu, doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia pieniędzmi w postaci opłat za transport do Włoch i umożliwienie podjęcia tam pracy szeregu pokrzywdzonych.”, za które wymierzono jej karę łączną 7 lat pozbawienia wolności oraz 250 stawek dziennych grzywny każda po 50 zł.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 3 marca 2016 r. (sygn. akt II AKa (...)) wyrok w stosunku do B. W. został zmieniony w zakresie opisu jednego z czynów oraz kary za jeden z czynów i w rezultacie wymierzono mu karę łączną 4 lat pozbawienia wolności. Podobne zmiany zostały dokonane w stosunku do Ł. Z. (w tym uniewinniono go od jednego czynu) i wymierzono mu karę łączną 7 lat pozbawienia wolności. Analogicznie postąpiono w stosunku do J. Z., której wymierzono karę łączną 6 lat pozbawienia wolności. W pozostałym zakresie wyrok w stosunku do skazanych utrzymano w mocy.

Od powyższego prawomocnego orzeczenia kasację wnieśli obrońcy skazanych.

Obrońca B. W. zarzucił przedmiotowemu wyrokowi:

„1) rażące naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. 2 art. 6 k.p.k. poprzez nierozważanie przez Sąd Apelacyjny zarzutów podniesionych w apelacji tj. w zakresie zarzutów I i III apelacji oskarżonego z dnia 4 sierpnia 2015 r., wskazujących na niewłaściwą ocenę dowodów oraz błędne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I-ej instancji polegające na błędnym przyjęciu, iż skazany B. W. miał pełną świadomość co do istnienia zorganizowanej grupy przestępczej, kierowanej przez Ł. Z. oraz, iż po jego stronie istniał zamiar popełnienia przestępstwa z art. 258 § 1 k.k. i porzucenie jedynie na ogólnym, niewyczerpująco uzasadnionym stwierdzeniu o niezasadności zarzutów apelacyjnych, bez odniesienia się przez Sąd Apelacyjny do kwestii świadomości skazanego co do istnienia zorganizowanej grupy przestępczej oraz jego zamiaru przynależności do niej, co w konsekwencji stanowiło niedokonanie właściwej kontroli instancyjnej orzeczenia Sądu I-ej instancji, a tym samym naruszyło prawo skazanego do obrony swoich praw w dwuinstancyjnym postępowaniu,

2) rażąco naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia tj. art. 457 § 3 k.p.k. poprzez sporządzenie przez Sąd Apelacyjny uzasadnienia, sprzecznego z treścią sentencji zaskarżonego wyroku, polegającego na wskazaniu w uzasadnieniu orzeczenia, iż brak jest argumentów przemawiających za obniżeniem skazanemu B. W. kary, orzeczonej w pkt I wyroku Sądu I-ej instancji, przy jednoczesnej zmianie wyroku Sądu I-ej instancji poprzez obniżenie wymiaru kary jednostkowej za przestępstwo przypisane mu w pkt I wyroku, co w konsekwencji narusza standardy rzetelnego, dwuinstancyjnego postępowania i budzi wątpliwości co do rzeczywistego i pełnego rozpoznania apelacji skazanego.”

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroków Sądu I instancji i Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji względnie o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

Obrońca J. Z. zarzucił przedmiotowemu wyrokowi:

„1) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego mogąca mieć istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 253 par. 1 k.k. w zw. z art. 3 Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Protokołu z Palermo), wyrażającą się w błędnej wykładni znamienia „pracy przymusowej” jako celu wykorzystania pokrzywdzonych, poprzez:

- zbyt szerokie rozumienie pojęcia „przymusu” wyrażające się w bezzasadnym utożsamianiu go z sytuacją części pokrzywdzonych, niemających środków na powrót do kraju, co stanowiło jedynie pobudkę dla podjęcia pracy;
- bezzasadne pominięcie definicji „pracy przymusowej” z Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 29 i niezastosowanie jej w sprawie,

- bezpodstawne utożsamianie znamienia „praca o charakterze przymusowym” z mającym zbliżone, acz inne znaczenie sformułowaniem „presja”,

- bezpodstawne uznanie, że posłużenie się oszustwem i wprowadzeniem w błąd jest jedną z form przymusu świadczenia pracy,

- bezpodstawne utożsamienie pojęcia praca o charakterze przymusowym z wykorzystaniem sytuacji przymusowej, o której mowa w art. 304 k.k., i w konsekwencji na niewłaściwym zastosowaniu ww. przepisu poprzez uznanie, że pokrzywdzeni wykonywali pracę o charakterze przymusowym, pomimo że znając we Włoszech zmienione (gorsze) warunki, dobrowolnie się do niej zgłosili, mogli z pracy odejść, a za jej niepodjęcie nie stosowano kar, ani sankcji.

2) rażącą obrazę przepisów prawa materialnego mogącą mieć istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 258 par. 1 k.k. poprzez błędną wykładnię znamienia „zorganizowana grupa” poprzez:

- nieuzasadnione odniesienie pojęcia „zorganizowania” do prowadzonej przez skazanego działalności, w tym w części legalnej - gospodarczej, przedsiębiorstwa „L.”, a nie struktury osób - grupy,

- przyjęcie realizacji znamienia „zorganizowania” w braku wyodrębnienia hierarchicznych struktur grupy, przy ustalonym braku podległości osób współdziałających, braku wydawania wiążących poleceń oraz braku jakiegokolwiek integracji rzekomych członków z taką strukturą, czy lojalność względem samej organizacji, a pominięcie konkurencyjnego charakteru prowadzonej działalności i sprzecznych interesów.

3) rażącą obrazę przepisów prawa procesowego mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 7 k.p.k. w zw. z art. 433 par. 1 k.p.k. i art 457 par. 3 k.p.k. wyrażający się w zaaprobowaniu dokonanej przez Sąd Okręgowy, oceny dowodów w postaci wyjaśnień J. M., B. W., przy naruszeniu zasad doświadczenia życiowego oraz logicznego rozumowania odnośnie do świadomości skazanej J. Z. faktycznych warunków pracy, płacy, akomodacji, sytuacji faktycznej oraz sposobu postępowania z pokrzywdzonymi po dokonaniu ich transferu do Włoch i w konsekwencji zaniechaniu prawidłowego rozpoznania zgłoszonego zarzutu.”

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniosk o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II Instancji, ewentualnie uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Obrońca Ł. Z. zarzucił przedmiotowemu wyrokowi:

"1) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego mogącą mieć istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 253 par. 1 kk w zw. z art. 3 Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Protokołu z Palermo), wyrażające się w błędnej wykładni znamienia „pracy przymusowej” jako celu wykorzystania pokrzywdzonych, poprzez:

- zbyt szerokie rozumienie pojęcia „przymusu” wyrażające się w bezzasadnym utożsamianiu go z sytuacją części pokrzywdzonych, niemających środków na powrót do kraju, co stanowiło jedynie pobudkę dla podjęcia pracy;
- bezzasadne pominięcie definicji „pracy przymusowej” 2 Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 29 i niezastosowanie jej w sprawie,
- bezpodstawne utożsamianie znamienia „praca o charakterze przymusowym” z mającym zbliżone, acz inne znaczenie sformułowaniem „presja”,
- bezpodstawne uznanie, że posłużenie się oszustwem i wprowadzeniem w błąd jest jedną z form przymusu świadczenia pracy,
- bezpodstawne utożsamienie pojęcia praca o charakterze przymusowym z wykorzystaniem sytuacji przymusowej, o której mowa w art. 304 kk, i w konsekwencji na niewłaściwym zastosowaniu ww. przepisu poprzez uznanie, że pokrzywdzeni wykonywali pracę o charakterze przymusowym, pomimo, że znając we Włoszech zmienione (gorsze) warunki, dobrowolnie się do niej zgłosili, mogli z pracy odejść, a za jej niepodjęcie nie stosowano kar, ani sankcji.

2) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego mogącą mieć istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 258 par. 1 k.k. poprzez błędną wykładnię znamienia „zorganizowana grupa” poprzez:

- nieuzasadnione odniesienie pojęcia „zorganizowania” do prowadzonej przez skazanego działalności, w tym w części legalnej - gospodarczej, przedsiębiorstwa „L.”, a nie struktury osób - grupy,
- przyjęcie realizacji znamienia „zorganizowania” w braku wyodrębnienia hierarchicznych struktur grupy, przy ustalonym braku podległości osób współdziałających, braku wydawania wiążących poleceń oraz braku jakiegokolwiek integracji rzekomych członków z taką strukturą, czy lojalność względem samej

organizacji, a pominięcie konkurencyjnego charakteru prowadzonej działalności i sprzecznych interesów.

3) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego mogącą mieć istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 258 par. 3 k.k. poprzez błędną wykładnię znamienia „kieruje” poprzez bezpodstawne nadanie mu znaczenia odpowiedniego dla samego wykreowania sposobu działania, bez realnego wpływu na dalszy kształt działań i możliwości wpływające na podejmowanie konkretnych działań przez wydawanie wiążących poleceń członkom zbiorowości.”

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II Instancji, ewentualnie uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na wszystkie powyższe kasacje Prokurator Prokuratury Okręgowej w K. wniósł o ich oddalenie jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacje zostały uznane za oczywiście bezzasadne, zaś powody takiego rozstrzygnięcia przedstawiono w motywach ustnych na rozprawie (art. 535 § 3 k.p.k.). Sąd Najwyższy uznał jednak za uzasadnione sporządzenie ograniczonego uzasadnienia pisemnego w odniesieniu do podniesionego w kasacjach zarzutu związanego z błędną interpretacją przez orzekające w sprawie sądy treści art. 253 k.k. w brzmieniu sprzed 7 września 2010 r.

Nie ulega wątpliwości, że art. 253 k.k. ma charakter tzw. przestępstwa konwencyjnego, stanowiąc realizację zobowiązań podpisanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych. Powinien być więc interpretowany tak, by zapewnić najdalej idącą zgodność z treścią tych umów (por. F. Radoniewicz, Przestępstwo handlu ludźmi, Prok. i Pr., nr 10/2010, s. 134 i n., M. J. Sokołowska - Walewska, Definicja handlu ludźmi na tle prawa międzynarodowego, Prok. i Pr., Nr 5/2012, s. 84 i n.).

Pojęcie handlu ludźmi pojawia się w Protokole o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającym Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętym przez Zgromadzenie Ogólne Narodów

Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (tzw. protokół z Palermo). Protokół ten „obowiązywał” w dacie popełnienia przypisanych czynów, a więc może być punktem odniesienia dla interpretacji terminu „handel ludźmi” użytego w art. 253 k.k. Ten akt prawa międzynarodowego stwierdza w art. 3 lit a, że „handel ludźmi” oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, prowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje jako minimum, wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów”.

Definicja ta najpierw kwalifikuje więc handel ludźmi jako podjęcie jednej z opisanej w tej definicji czynności - w celu wykorzystania innej osoby. Nie jest na gruncie tej definicji zatem konieczne by do takiego realnego wykorzystania danej osoby w rzeczywistości doszło (chodzi wszak o cel podejmowanych działań). Nadto w definicji tej wskazano na pracę przymusową jako jedynie przykładową formę owego wykorzystania, co wynika ze stwierdzenia, że najmniej takie formy wykorzystania powinny być traktowane jako handel ludźmi. Definicja ta w żadnym zakresie nie wyklucza możliwości uznania za handel ludźmi działań podejmowanych w celu wykorzystania innej osoby, jeżeli to wykorzystanie miałoby by przybrać odmienną postać, iż ta wymieniona bezpośrednio w art. 3 lit a zd. 2 protokołu z Palermo.

Mając na względzie powyższe ustalenia, nie było więc konieczne dla udowodnienia realizacji przez skazanych znamion przestępstwa handlu ludźmi wykazywanie, że w każdym przypadku doszło do realnego wykorzystania osób kierowanych do obozów pracy we Włoszech. Najistotniejsze znaczenie miał fakt, że zarzucone im działania prowadzone były w celu wykonywania pracy w warunkach, które spełniały cechy wykorzystania.

Należy przy tym pamiętać, że pojęcie pracy przymusowej na gruncie Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 29 ewoluowało, w

szczegółności ta cecha pracy przymusowej, jaką na gruncie Konwencji jest sankcja za odmowę świadczenia pracy, była rozumiana bardzo szeroko, także jako pozbawienie wynagrodzenia czy określonych uprawnień. Jak wynika z informacji samej MOP owe sankcje mogą przybierać formy wykraczające poza stosowanie bezpośredniej przemocy, takie jak prokurowanie sztucznego długu, zatrzymanie dokumentów tożsamości czy groźba poinformowania stosownych służb (<http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/definition/lang--en/index.htm>). Powyższe rozumienie pojęcia zmuszania zostało dokładnie opisane i zaakceptowane przez MOP w raporcie z 1999 r. „The cost of coercion: global report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work”. Także szerokie rozumienie karania i zastraszania pracowników zostało finalnie usankcjonowane w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w wyroku C.N. i V. przeciwko Francji z dnia 11 października 2012 r. (skarga nr 67724/09, § 77). Zatem od co najmniej 1999 r. w prawie międzynarodowym w interpretacji Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) nr 29 pojęcie „sankcji” rozumiano bardzo szeroko, obejmując nim pozbawienie uprawnień czy narzucanie niekorzystnych zobowiązań lub groźby, wykraczające daleko poza bezpośrednią przemoc czy przymus fizyczny.

W tym kontekście zwrócić należy uwagę na rozważania Sądu odwoławczego zawarte na s. 156 i n. uzasadnienia wyroku, gdzie dokładnie opisuje on przymusową sytuację osób, które na miejscu pracy zastały zupełnie inne warunki, niż im wcześniej obiecywano. Chodzi o zamknięte i strzeżone tzw. campy, skrajnie niesprawiedliwe zasady rozliczeń pracowników m.in. za pobyt i zużyte media oraz niejasne zasady opuszczania owych obozów. Nie bez znaczenia jest także fakt, że osoba, która nawet nie decydowała się na pracę u pokrzywdzonych, pozostawiona była samej sobie bez dostatecznych środków finansowych oraz przede wszystkim bez znajomości języka (włoskiego czy angielskiego) często w odległych komunikacyjnie miejscach. Brak możliwości sfinansowania podróży do Polski oraz przede wszystkim brak możliwości komunikacji werbalnej słusznie Sąd Apelacyjny zakwalifikował jako stworzenie sytuacji przymusowej będącej immanentną sankcją za brak pozostania do dyspozycji skazanych. Te środki represyjne niewątpliwie

spełniały cechy definicyjne sankcji, co oznacza, że celem działań podejmowanych wobec pokrzywdzonych miało być ich wykorzystanie w formie pracy przymusowej.

Wobec powyższego należało orzec jak w sentencji.

r.g.